

SASKI-NASKI

Objeto ta kirun

Filosofiaren ontza iñoiz ikusi baduzu' aspertuta zaudeke "o b j e t o" itza dala-ta ez dala. Orrekin gora ta bera nebillen batean' zera kaskoratu zitzaidan: Euskaldun erriak ere izango zuan, ba, zerbait idea ori adierazteko?

Eta adierazpide orren billa jarri nintzan. Lenengo, ordea' "o b j e t o" itzaren ikurkizuna jakin bear; eta esanai ori zeaztu ta ertsitzeko' adibide artu nituan, "o b j e t o" itza berekin zeukatenak:

"Jainkoa' izaki o b j e t i b o reala da"; "Margoak O b j e t i b o k i baote-diranezko arazoa"; "Jainkoa' ez da ikusmenaren o b j e t o"; "Daltonisten ikusmenarentzat' ez dira ikus-o b j e t o margo gorria eta berdea"; eta azkenik' Kant'en txit ezagun ura: "Noumenon est objectum in se, non est autem objectum cognitionis", euskeratuta: "noumenona o b j e t o da bere baitan, baña ez da ezagumenaren o b j e t o".

Argi ta garbi ikusten da emen bi esanai dauzkana "o b j e t o" itz batherdin orrek. Lenengoan, adimenaz landa' ba-dala esan nai du; eta bigarreanean' ezin atzi dezakeala gauza ori ezagumenak. Auek ola izaki' bi esanai auetan zertu ditezke "o b j e t o" itzaren esanai guztiak:

- 1) "adimenaz-landa", edo "extramental" izatea;
- 2) "men, indar, edo jardunen baten jomuga" izatea.

Ondorio auek ikusi eta herriz galdetu nion nere buruari: eta nola adierazten ditu gure erriko euskerak idea oiek?

Egia esan, euskaldunei etzaie sekula bururatu gauzak nun dauden jakitea: ots, gure adimenean ala adimenaz landa. Orregatik ez da arritzeko idea onen adierazpiderik ez eukitzea. Baña askotan erabilli oi dute beste idea ori. Adibidez: "ikusmenak ikusten duan gauzari i k u s k i z u n, i k u s k a i esaten zaio; eta egin edo landu bear dan gauzari e g i n k i z u n, l a n g a i", etab ...

Idea au erriak esaten baldin badu zertan ibilli "o b j e t o" itz bat-berdiñaz bi gauza desberdin esaten? Zergatik ez esan erritar idea ori erriko bereko izkeraz, ots, euskeraz; eta beste filosofi-idea ori adierazteko erderazkoa utzi?

Euskerak "-k i z u n", "- g a i"...eta beste onelako atzizkiz adierazten du "o b j e t o" idea ori. Eni "-k i z u n" eritzi zait egokien; eta "m e n", eta "t a s u n" atzizki izatetik itz izateratu diran bezelaxe itz biurtu ditekela uste dut "kizun" atzizkia ere. Au ez da sartzen, ez mordolozaleen eta ez garbiegizaleen sailetan, g a r b i a g o zaleenean baizik. Gauzak berezi eta zein bere izenaz deitzea ez baida keridun,edo makurkeri.

Au dala-ta ederki egin ditekela uste dut berezike-ta ori "o b j e t o" itzaren bi esanaien artean. Erriak baderabillena "k i z u n"-nentzat utzi, eta bestea "o b j e t o" itzez esan. Idea au ere iñork euskera jatorrez jantzi nai baleza, herriz, ...; ortan nik ez dut epaituko.

Adibidez onela esan genezake orain Kant'en esakunura: "noumenona ba-da o b j e t o, baña k i z u n ez"; ots, ba-dala bere-baitan, baña ez da ezagukizun.

Mendizabal dar Fernando

Arantzazu ko teologilari (o f. m.)